

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra pedagogiky a psychologie

Přírodovědné vycházky v mateřské škole
Field Trips in the Preschool Science Education

Bakalářská práce

České Budějovice 2013

Vedoucí práce:

Mgr. Jan Petr, Ph.D.

Autor práce:

Renata Círalová

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákon č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 31. března 2013

.....
Renata Círalová

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janu Petrovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce, Bc. Tereze Sedláčkové, DiS. za podporu a Bc. Magdaleně Cuřínové za možnost dlouhodobé praxe v mateřské škole.

R.C.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá přírodovědnými procházkami v mateřské škole. Zmiňuje vývoj ekologické výchovy v mateřské škole, formy její výuky a rámcové zpracování. V souvislosti s praxí v mateřské škole byly vytvořeny tematické celky, které byly aplikovány v praxi a jejich výsledkem byly přírodovědné vycházky. Evaluace přírodovědných vycházek a jejich působení na děti je popsáno v kapitole diskuse.

Abstrakt

This thesis deals with natural history field trips in a kindergarten. It makes a mention of a development of environmental education in kindergarten, frame forms of teaching and processing. In connection with the practice in kindergarten were created thematic units that have been applied in practice and resulted in the field trips. Evaluation of field trips and their effect on children is described in chapter named discussions.

OBSAH

1 ÚVOD	6
2 LITERÁRNÍ PŘEHLED	7
2.1 Ekologická výchova	7
2.1.1 Minulost a přítomnost ekologické výchovy	7
2.1.2 Výchovně vzdělávací cíle ekologické výchovy	8
2.2 Prožitkové učení	9
2.3 Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání	10
2.3.1 Ekologická výchova v RVP PV	11
2.4 Přírodní poměry	12
2.5 Zprostředkování ekologické výchovy	14
3 METODIKA	16
3.1 Charakteristika mateřské školy v Chlumu u Třeboně.....	16
3.2 Průběh spolupráce s Mateřskou školou v Chlumu u Třeboně.....	17
4 NÁVRH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ	18
4.1 Jarní louka	18
4.2 Na statku.....	24
4.3 V lese.....	29
4.4 Rybičky, rybičky.....	35
5 DISKUSE	39
5.1 Přírodovědný výlet z tematického celku Jarní louka	39
5.2 Přírodovědná exkurze z tematického celku Na statku.....	42
5.3 Přírodovědný vycházka z tematického celku V lese	44
5.4 Přírodovědná exkurze z tematického celku Rybičky, rybičky	46
5.5 Ostatní vycházky	48
6 ZÁVĚR	49
7 LITERATURA	50
8 PŘÍLOHY	51

1 ÚVOD

„Příroda byla mojí mateřskou školou.“

William Christopher Handy

Pro svoji bakalářskou práci jsem se rozhodla zvolit téma Přírodovědné vycházky v mateřské škole, protože se domnívám, že pozorováním a pochopením jevů a dějů v přírodě se člověk může naučit porozumět životu, v němž žije a jehož je součástí. Díky pochopení souvislostí dějů a jevů, které se v přírodě nacházejí, tak může přispět ke zlepšení stávající situace v oblasti trvale udržitelného rozvoje společnosti.

Cílem této bakalářské práce je najít způsob, jak děti naučit vnímat přírodu, za předpokladu využití metody prožitkového učení, jež vede ke snadnějšímu pochopení a zapamatování prožitého. V rámci tohoto cíle je práce zaměřena na realizaci navržených přírodovědných vycházek, jež mohou přispět k motivaci dítěte předškolního věku k hlubšímu poznání této oblasti v budoucnosti.

Pokud budeme učit děti vnímat přírodu a rozumět jí a ony budou chápat, že příroda je náš domov, který je třeba chránit, existuje naděje, že se v budoucnu může změnit postoj celé společnosti.

2 LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA

2.1.1 MINULOST A PŘÍTOMNOST EKOLOGICKÉ VÝCHOVY

Snaha o ochranu přírody vstoupila do učebnic vlastivědy, prvouky a občanské nauky a výchovy již v dobách první republiky (1918 – 1938). Hlavním cílem bylo vést děti k láskyplnému chování ke zvířatům a ochraně lesů. Zprvu se ekologická výchova soustřeďovala pouze na ochranu vzácných a ohrožených částí krajiny, rostlin a zvířat.

Postupně se ovšem pojetí ekologické výchovy rozšiřovalo, lidé si začali uvědomovat následky vlastní činnosti na přírodu, zvířata i sami na sebe. Proto je ekologická výchova chápána jako výchova k péči o životní prostředí. Zároveň do životního prostředí je zahrnována složka přírodní, kulturní i sociální a jejich vzájemné působení. V současné době je součástí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání tzv. environmentální výchova.

Petráčková a Kraus (1998) definují *ekologii* jako vědu o vztazích organismů a prostředí, ve kterém žijí a organismů k sobě navzájem. Podle Jakrlové a Pelikána (2010) je *ekologie věda biologická* a je nezbytným základem všech snah o ochranu životního prostředí člověka. Nejlépe ji lze rozdělit na tři oblasti:

1. *ekologie základní* – dělí se na obecnou a speciální. Obecná ekologie se zabývá vzájemnými vztahy mezi organismy a prostředím, ve kterém žijí. Speciální ekologie liší od obecné zaměřením se na skupinu živočichů nebo rostlin.
2. *ekologie aplikovaná* – rozvíjí studia v praktických směrech. Je to obor, který se zabývá problematikou životního prostředí, např. znečišťováním. Ekologické poznatky jsou zde aplikovány cíleně. Z ekologie teoretické se stává praktická.
3. *ekologie technologická* – technická a technologická oblast výzkumu, vedená ekologickými potřebami.

Hartl a Hartlová (2000) označují *environmentalismus* jako zkoumání vlivů vnějšího, kulturního i sociálního prostředí na život.

Cílem vzdělávacích činností v ekologické výchově není vychovat z dětí budoucí přírodovědce, ale naučit je vnímat přírodu, chápat její význam a důležitost a umět se k ní chovat ohleduplně (Barwinek, 1980).

2.1.2 VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ CÍLE EKOLOGICKÉ VÝCHOVY

Vzhledem ke struktuře vztahu člověka k přírodě lze formulovat základní cíle ekologické výchovy takto (Vošáhlíková, 2013) .

1. Rozvíjet zkušenosti prostřednictvím přírody, které nelze zprostředkovat (empatie a uvědomění si souvislostí jevů v přírodě).
2. Rozvíjet dovednosti skrze přírodu, které nelze zprostředkovat (podmínky pobytu v přírodě se znalostmi prostředí).
3. Rozvíjet poznatky o prostředí.
4. Rozvíjet dovednosti a hodnoty vedoucí k ochraně prostředí.

2.2 PROŽITKOVÉ UČENÍ

Pro vznik zážitkové pedagogiky se stalo dílo Jana Amose Komenského klíčovým aspektem. Ve svých dílech prosazoval všestranný rozvoj osobnosti a získávání zkušeností užitím všech smyslů. Cestování označil jako důležitou složku vzdělání mladých lidí, doporučoval také využití her při výuce. Komenský tvrdil, že vzdělávání vychází z opravdové zkušenosti, musí být spojeno s pobytem v přírodě a zároveň připravovat na život. Ve svém díle Velká didaktika zmiňuje důležitost propojení praxe a teorie, jednotlivých vyučovacích předmětů a význam podpory samostatného vzdělávání a řešení problémů, které jsou motivovány zájmem.

Zážitková pedagogika podle Hanuše a Chytilové (2009) zdůrazňuje především slova prožitek, zážitek, zkušenost, díky kterým se stává jedinečnou a originální. Cílem této pedagogiky je rozvoj jedince, rozvoj osobnosti v různých dimenzích a aspektech. Mezi znaky prožitku můžeme řadit především nenahraditelnost, jedinečnost, individuálnost, intencionálnost, nepřenositelnost a komplexnost.

Mysl je ve škole vítána, tělo může jaksí mimochodem vzít s sebou, ale pocity a emoce můžou být volně prožívány a vyjadřovány pouze za školní branou. Podle mého názoru, umožnit školní práci celému dítěti je nejen možné, ale je tím také zkvalitňováno samo učení. V dnešním procesu vzdělávání je emočně prožitkové učení velmi podceňované.“ (Rogers, 1998).

Pro zážitkovou pedagogiku jsou typické následující znaky (Hanuš, Chytilová, 2009):

- zakotvení prožitku do jeho širších souvislostí,
- znalost a analýza cílů navozovaných situací,
- cílené vyvolání záměrného prožitku,
- zpracování prožitku,
- převedení do zkušenosti.

2.3 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání má za úkol doplňovat rodinnou výchovu a zajistit dítěti prostředí s dostatkem podnětů k jeho všestrannému rozvoji. Zároveň má smysluplně obohacovat denní program dítěte v předškolním věku a poskytovat mu odbornou péči. Je důležité, aby vzdělávání předškolního dítěte mělo základ v lidském přístupu a morálních hodnotách společnosti, ve které vyrůstá. V neposlední řadě má dítěti usnadňovat jeho další životní a vzdělávací cestu. Mimo jiné má za úkol napomáhat dítěti chápat okolní svět, motivovat ho k dalšímu poznávání a učení apod.

Kolektiv (2004) definuje hlavní *rámcové cíle*:

1. Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání.
2. Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost.
3. Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Vzdělávací obsah předškolního vzdělávání je rozdělen do pěti oblastí (Kolektiv, 2004):

1. Dítě a jeho tělo (biologická oblast)
2. Dítě a jeho psychika (psychologická oblast)
3. Dítě a ten druhý (interpersonální oblast)
4. Dítě a společnost (sociálně-kulturní oblast)
5. Dítě a svět (environmentální oblast)

2.3.1 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA V RVP PV

Ekologická výchova je součástí environmentální oblasti Dítě a svět. Její obsah se ovšem objevuje i v ostatních oblastech vzdělávacího obsahu.

Záměrem pedagogického vzdělávání je vytvořit u dítěte povědomí o okolním světě a dění v něm, o vlivu člověka na životní prostředí a vytvořit základy pro zodpovědný přístup k životnímu prostředí (Kolektiv, 2004).

Pedagog u dítěte podporuje (Kolektiv, 2004):

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách
- poznávání jiných kultur
- pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
- osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemi

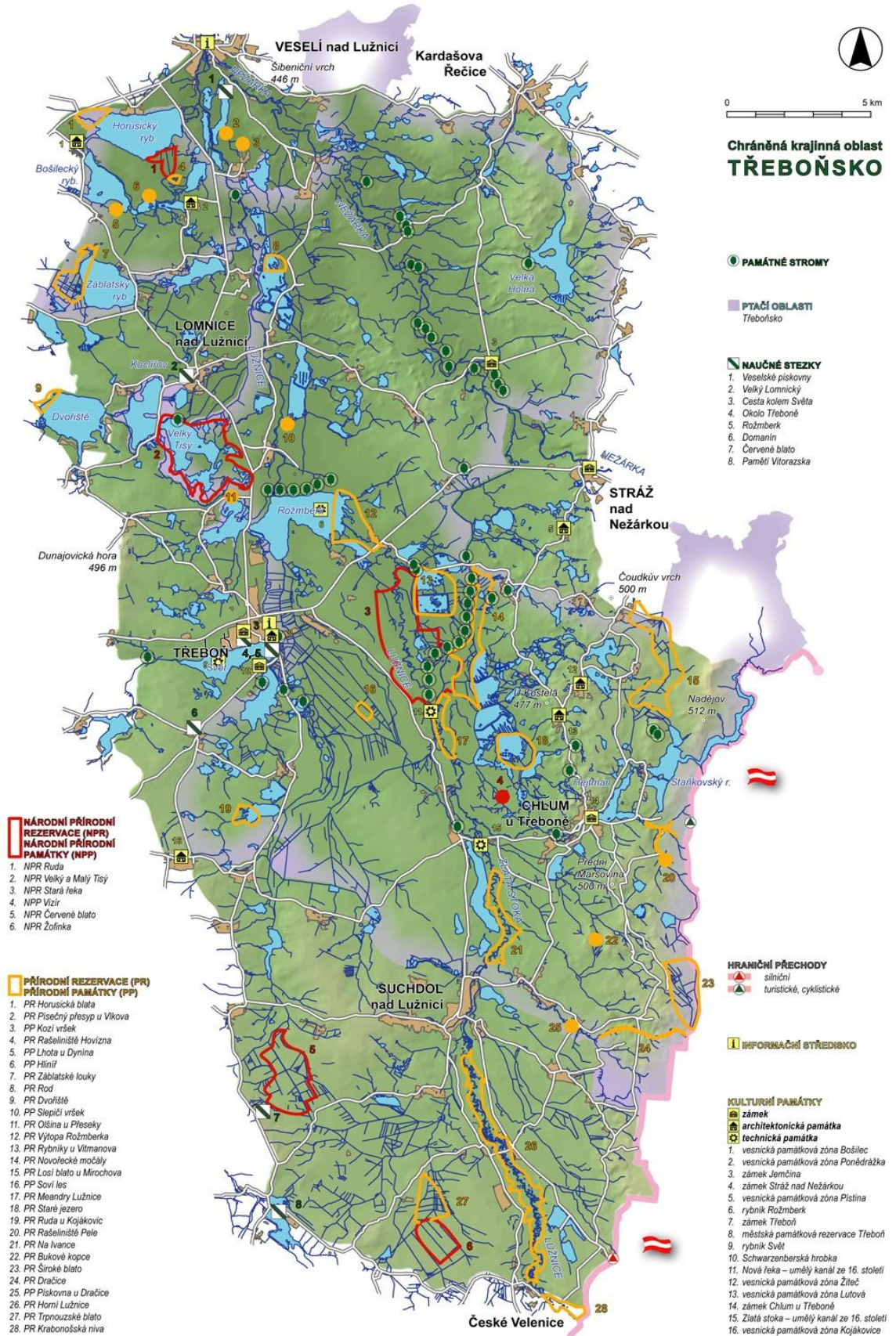
2.4 PŘÍRODNÍ POMĚRY

K rozvoji ekologické výchovy byla zvolena oblast Třeboňska – Chlumecko, kvůli její rozmanitosti a podnětnému okolí, které nabízí širokou škálu možností prožitkového učení.

Třeboňsko je rovinatá krajina na jihu Čech prostoupená rybníčními sítěmi s více než 450 rybníky a umělými vodními kanály. Jedná se o oblast s největší koncentrací rybníků v rámci celé České republiky a považuje se za centrum českého rybníkářství. Mezi rybníky prochází hustá síť turistických tras a cyklostezek, které často vedou po rybníčních hrázích s mohutnými staletými duby. Pro své mimořádné přírodní hodnoty bylo Třeboňsko vyhlášeno chráněnou krajinnou oblastí a biosférickou rezervací UNESCO (CHKO, 2013).

Rybník Svět se nachází na jižním okraji města Třeboně a jeho historie je vázána na samo město. Vznikl založením hráze v sousedství hradeb před branami města a stal se tak významnou součástí městského opevnění. Na místě stavby se předtím nacházelo celé Svinenské předměstí Třeboně, které bylo zlikvidováno. Objem nádrže činí 3325 tisíc m³. Polohu a velikost rybníka Svět určuje mohutná hráz, založená Jakubem Krčínem v roce 1574. Rozloha rybníka je 215 ha. (tamtéž).

Další z vycházek byly uskutečněny v okolí Třeboňska, v okolí Mateřské školy Chlum u Třeboně a v obci Hranice patřící do okresu České Budějovice.

Obrázek: www.treboňsko.cz

2.5 ZPROSTŘEDKOVÁNÍ EKOLOGICKÉ VÝCHOVY

Environmentální výchova má vychovávat k citlivosti a odpovědnému vztahu k prostředí, které nás obklopuje. Metody a prostředky si můžeme vybrat tak, aby nám co nejvíce vyhovovaly. Už klima školky, kde se třídí odpad, neplývá se jídlem, vodou ani materiálem a ze šaten personálu nevane cigaretový kouř, dává základ správným postojům, protože malé děti se nejvíc učí nápodobou. Svoje místo zde mají rostliny, o které by měly děti mít možnost se starat spolu s dospělými. Pokud mají možnost chovat a pozorovat nějaké živočichy, je to další krok. Má-li školka zahradu, může mít svůj kompost (Leblová, 2012).

Struktura učení při seznamování s přírodou má mnohé společné vlastnosti s procesem učení na jiných poznávacích úsecích. Vyskytují se v něm fáze, které jsou podmíněny vývojem poznávacích schopností dítěte a tyto fáze musí každé učení s porozuměním respektovat (Barwinek a kol., 1980).

Dítě se musí nejdříve naučit nejen pohybovým dovednostem, tzn. hrubou i jemnou motoriku a ovládat své tělo v prostoru, ale také používat smysly a chápat obsah slov popisující jednotlivé předměty a jevy. Dále musí dítě rozvíjet rozlišovací schopnosti, umět třídít a řadit podle daných vlastností (velikost, barva, tvar apod.), rozumět pojmům, které souvisí s prostorem (nahore, dole, vlevo, mezi, nad), být schopno rozeznat a porovnat množství, chápat vztahy (menší, málo), závislosti a vlastnosti předmětů. Postupně dítě přechází k zobecňování. Pojmenování jednoho předmětu se na základě stejné vlastnosti ostatních předmětů stává pojmenováním pro celou skupinu.

S takto získanou pojmovou vybaveností dokáže již dítě klasifikovat, to znamená rozdělovat soubory podle podobnosti, vytvářet třídy a podtřídy. Pomocí pojmů dokáže také utvářet kategorie založené na vnějším vzhledu předmětů i na odvozených nebo usuzovaných vlastnostech. Například dokáže dělit zvířata buď podle vnějšího vzhledu (mají peří, srst) nebo podle vlastností (žijí ve vodě, v lese) (Barwinek a kol., 1980).

Další z forem poznávání přírody je poznávání zprostředkované, a to uměleckým vyjádřením (výtvarné a hudební činnosti) nebo slovem (dramatizace, básničky, říkanky). Dítě do těchto činností promítá své emoce z poznatků, k vyjádření svých pocitů využívá fantazii. Zachycení a ztvárnění přírody jiným způsobem, než je samotné pozorování, umožní dítěti do těchto činností promítnout své pocity a fantazii a

napomáhá k vytvoření kladného a emocionálně bohatého vztahu k přírodě (Barwinek a kol., 1980).

U obou těchto forem poznávání bychom měli zachovávat rovnováhu. Ukazovat dětem krásu přírody a poskytnout informace o ní, ale také jim nechat prostor pro samostatné objevování.

Prvky ekologické výchovy musí prolínat celým výchovným působením. Mají rozvíjet vyjadřovací dovednosti a schopnosti ve vztahu k prostředí, utvářet hygienické návyky. Rozvíjet citové vztahy k přírodě a jejího estetického vnímání. Získávat konkrétní poznatky o přírodě a jejích částech. Důležité je vytváření dovedností a návyků v udržování čistoty, v ošetřování rostlin a úpravě okolního prostředí (Ekologická výchova..., 1996).

K naplnění těchto výchovných úkolů je třeba vytvářet dostatek podnětu při hře, prvotní práci i učení vycházejících z poznávání a hodnocení přírody. Podněty připravujeme pomocí vhodných metod, postupu a forem práce. Základem je hra, která se promítá do všech výchovných činností a pomocí ní dítě získává prvotní vědomosti a znalosti o životě lidí, jejich práci, vzájemných vztazích a vztahu k přírodě (tamtéž).

3 METODIKA

3.1 CHARAKTERISTIKA MATEŘSKÉ ŠKOLY V CHLUMU U TŘEBONĚ

V Mateřské škole v Chlumu u Třeboně probíhala příprava a realizace vzdělávací nabídky vzdělávání týkající se přírodovědných témat a následné uskutečnění vycházek či exkurzí dle daného tématu. Dále zde bylo provedeno pozorování a rozhovor s dětmi směřující k vyhodnocení poznatků.

Mateřská škola Chlum u Třeboně leží na kraji obce, nedaleko centra a přitom v těsné blízkosti lesa a přírody celkově.

Budova mateřské školy je přízemního charakteru. V levé části budovy se nachází třída C a v druhé části jsou situovány dvě třídy, B a A. Vzhledem k malým prostorům školky, probíhá stravování v každé třídě. Kuchyň se nachází v pravé části budovy. Sklady, prádelna, vodárna, kotelna, kancelář ředitelky a kancelář kuchyně jsou rozmístěny poblíž kuchyně. Třídy jsou světlé. Kapacita třídy je max. 25 dětí, kdy jsou děti rozděleny do tříd podle věku. Pozemek školní zahrady je situován za budovou mateřské školy a je prakticky rozdělen na dvě části, z nichž jednu část tvoří hřiště s dětskými dřevěnými průlezkami a pískovištěm. Zbytek tvoří travnatá plocha vhodná k volnému pohybu dětí.

Foto: archiv MŠ.

3.2 PRŮBĚH SPOLUPRÁCE S MATEŘSKOU ŠKOLOU V CHLUMU U TŘEBONĚ

Praxe v Mateřské škole v Chlumu u Třeboně byla zahájena po domluvě s ředitelkou školy v lednu 2012. Mateřská škola byla navštěvována 4x za měsíc. Tak bylo možné poznat nejen děti, ale i prostředí školy a pedagogický i pomocný personál. Praxe probíhala ve třídě s názvem Koťátka, kde jsou zařazené děti ve věku 4-5 let. Dostatečný prostor pro samostatné tvoření a plánování vzdělávací nabídky přispěl obohacení školního vzdělávacího programu a k prohloubení vztahů mezi dětmi a pedagogy. Také bylo dosaženo dalších znalostí problematiky výchovně vzdělávacích nabídek v rámci přírodovědných vycházek nebo exkurzí mimo mateřskou školu. To se týkalo zejména organizace, zajištění dostatečného počtu pedagogů provádějících dozor při realizaci exkurzí, zajištění stravy a přepravy na určené místo. Spolupráce s ostatními rodiči byla nezbytná. Po oslovení rodičů ke spolupráci se jich několik zúčastnilo akcí, což opět přispělo k navození příjemné atmosféry v rámci celého dne. V tomto pojetí byly vycházky a exkurze nejen součástí vzdělávací nabídky, ale také součástí spolupráce mezi rodiči a mateřskou školou.

Realizace vzdělávací nabídky a vycházek po okolí umožňovala zapojení se do průběhu dne v mateřské škole a vznikla tak možnost častého pozorování dětí při běžných aktivitách, činnostech ve třídách, na školní zahradě i při pobytu v terénu.

Tyto poznatky nejen o osobních vlastnostech dětí, ale také o jejich dosavadních vědomostech a zkušenostech byly využity v bakalářské práci.

4 NÁVRH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

4.1 JARNÍ LOUKA

Věk: 4 až 5 let

Doba: jaro

Doba trvání: 14 dní

Místo: třída, zahrada, louka

Počet dětí: do 25

Pomůcky: encyklopedie rostlin a hmyzu, herbáře, nůžky, papír, temperové a prstové barvy, štětce, pastelky, obrázky, přírodniny, kartonový papír, krepový papír, lepidlo, lepicí páska, píšťalka, Orffovy hudební nástroje, grafomotorické listy, omalovánky, lupy, semínka řeřichy, kelímky, kuchyňské potřeby na přípravu čajů.

CÍLE:

- všímání si zajímavosti života v přírodě
- seznamování s rostlinami, jejich částmi
- rozvíjení senzomotorických vlastností
- podněcování pozitivního vztahu mezi rostlinami a lidmi (potrava, léčivé byliny)
- rozvoj a podpora pozitivního vztahu k přírodě
- rozvíjení jazykových dovedností
- rozvíjení a užívání všech smyslů
- rozvíjení pozornosti a vytrvalosti, tvořivosti, verbálního i neverbálního vyjadřování (pohybové, hudební, výtvarné)
- osvojování si pohybových schopností
- vést k pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
- vytvořit povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí
- rozvíjet respekt a přizpůsobivost ve vztahu k druhému

ČINNOSTI (vzdělávací nabídka):

1. Dítě a jeho tělo

Pohybová hra „Co řekne píšťalka“ - děti se pohybují po třídě kolem kytiček (předem nakreslené kytičky na čtvrtce) a na předem dohodnutý počet zapísknutí píšťalky sednou na kytičku různí broučci: 1 písknutí - berušky, 2 písknutí - mravenečci, 3 písknutí - chroustíci.

Pohybová hra „Od semínka k rostlině“ Než začneme hrát tuto hru, musejí děti znát teorii vzniku, růstu rostlin. Je vhodné, aby znaly konkrétní názvy jednotlivých rostlin, květin, popř. stromů. Děti zklidníme a vysvětlíme postup hry. Vzpomeneme si, jak jsme sázely semínka do květináče a vyrostla nám z nich rostlinka. Na totéž si zahrajeme. Děti se „změní“ na semínka a „zasadí“ se do země. Když začne pršet (zvuk rumba koule) a zasvítlí sluníčko, začnou semínka vystrkovat na zem první klíček. Nejprve pomalu, aby se přesvědčila, že už je jaro a teplo. Pokud ne, stáhnou se zpátky pod zem. Po doteku dalšího slunečního paprsku (pohlazení p. uč.) začnou růst, až máme louku plnou kytiček.

Pohybová hra „Včelky a čmeláci“ rozmístěné siluety květů z barevného kartonu na začátku ve stejném počtu jako dětí – čmeláků a včelek. Učitelka pustí zvukovou nahrávku Louka a děti se pohybují po prostoru a simulují let. Po zastavení nahrávky si každé dítě musí najít volný květ. Učitelky vždy jeden květ odebere.

Hra: Kabátek – kostka: Výroba kostky z kartonu, na každou stranu připevníme přírodní materiál nebo namalujeme obrázek. Děti budou házet kostkou a hádat, o jaký druh kabátku se jedná (křídla – moucha, mech – strom).

Rytmizace: Pomocí dřívěk, tleskání, bubnování atp. nacházíme rytmus ve slovech (kytič-ka, včel-ka).

2. Dítě a jeho psychika:

2a. Jazyk a řeč:

Klub – povídání o jaru, o tom, jak přicházející jaro poznáme, v čem se liší od zimy, jaké děti znají jarní kytičky, broučky. Co jsou to bylinky? A jaký mají význam pro člověka? Jak roste semínko? Způsob života včel a význam včel pro člověka.

Básnička: Jarní psaní

Už nám na zelené stráni
píše jaro první psaní
slova skládá z pampelišek
podbělů a sasanek,
sluníčko mu z modrých dálek
nakukuje do stránek.

(Jiří Havel)

Rytmizace: Pomocí dřívek, tleskání, bubnování atp. nacházíme rytmus ve slovech (kytič-ka, včel-ka)

Když jsem potkal pampelišku,
měla slzy na krajíčku.
Řekni lidem, prosím tě,
ať se na mě podívají,
ale ať mě netrhají,
ať je ten hezký svět,
ještě hezčí o můj květ.

Zpívání písničky „Mája“ a společné hraní na hudební nástroje – na jarní louce se sešlo mnoho broučků a chtějí zahrát písničku pro pilnou včeličku (půjčujeme si nástroje, každý se projevuje dle svého naturelu).

2b. Poznávací schopnosti, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Využití obrázků: Pojmenování bylin, rostlin a hmyzu z luk a hájů pomocí obrázků, magnetická tabule: obrázky léčivých bylin a obrázky zdravotních obtíží. Pojmenování bylin, které děti poznají a přiřazování k obrázkům se zdravotními obtížemi, které bylinka léčí (Příloha č.), poznávání stromů: Jaké známe stromy? Jaké mají plody?

Omalovánky s jarním tématem - cvičení grafomotoriky (pracovní list: kudy letí včelka?)

Jarní květinové tvoření – práce s barevným papírem a nůžkami. Výroba pampelišky.

Rytmizace: Pomocí dřívěk, tleskání, bubnování atp. nacházíme rytmus ve slovech (kytič-ka, včel-ka).

Hra: Kabátek – kostka: Výroba kostky z kartonu, na každou stranu připevníme přírodní materiál nebo namalujeme obrázek. Děti budou házet kostkou a hádat, o jaký druh kabátku se jedná (křídla – moucha, mech – strom).

Společná práce – vytváříme jarní louku: každé dítě si vykreslí prstovými barvami svého broučka a kytičku, rozbalíme zelený krepový papír a po vykreslení a vystřížení děti budou své kytičky a broučky lepit na zelenou louku (krepový papír). Posléze si budeme o broučcích opět povídat, pojmenujeme je, stejně jako kytičky a vystavím si louku ve třídě.

Zpívání písniček za doprovodu hudebních nástrojů + učení se nové písničky

Procvičování geometrických tvarů – děti na pracovní list (květina utvořená z obrysů geometrických tvarů) dosazují příslušné geometrické tvary – snaží se dodržet i správnou barevnost.

Pod lupou – pozorujeme chroustíky letní, mravence, berušky, trávu a kytičky

Sázíme semínka – děti si samy připraví kelímek s buničinou a společně semínka zasadíme – děti pochopí princip růstu

Smyslové vnímání - vaříme z bylinek: natrháme si s dětmi bylinky na zahradě a uvaříme si z nich čaje, očicháváme, ochutnáváme a povídáme si o našich prožitcích.

Myšlenková syntéza - mozaika motýla: Děti použily materiál z mraveniště a okolí a tvořily obraz motýla na cestě z udusané hlíny.

2c Sebepojetí, city a vůle

Klub: Povídání s dětmi o chování v přírodě, o tom, jak jim je, když jsou venku, jak na nás působí jaro, jak šimrá tráva, když po ní běháme bosí atp. (doba i vývoj diskuse se odvíjí od zaujatosti dětí tématem).

Smyslové vnímání - vaříme z bylinek: natrháme si s dětmi bylinky na zahradě a uvaříme si z nich čaje, očicháváme, ochutnáváme a povídáme si o našich prožitcích.

Společná práce – vytváříme jarní louku: každé dítě si vykreslí prstovými barvami svého broučka a kytičku, rozbalíme zelený krepový papír a po vykreslení a vystřížení děti budou své kytičky a broučky lepit na zelenou louku (krepový papír). Posléze si budeme o broučcích opět povídat, pojmenujeme je, stejně jako kytičky a vystavím si louku ve třídě.

Zpívání písničky „Mája“ a společné hraní na hudební nástroje – na jarní louce se sešlo mnoho broučků a chtějí zahrát písničku pro pilnou včeličku (půjčujeme si nástroje, každý se projevuje dle svého naturelu).

3. Dítě a ten druhý

Zpívání písničky „Mája“ a společné hraní na hudební nástroje – na jarní louce se sešlo mnoho broučků a chtějí zahrát písničku pro pilnou včeličku (půjčujeme si nástroje, každý se projevuje dle svého naturelu).

Společná práce – vytváříme jarní louku: každé dítě si vykreslí prstovými barvami svého broučka a kytičku, rozbalíme zelený krepový papír a po vykreslení a vystřížení děti budou své kytičky a broučky lepit na zelenou louku (krepový papír). Posléze si budeme o broučcích opět povídat, pojmenujeme je, stejně jako kytičky a vystavím si louku ve třídě.

Rytmizace: Děti sedí v kruhu a rytmizují „já-jsem-je-tel“ a ukáže na nějaké dítě v kruhu. To si vybere také nějaké zvířátko nebo rostlinku z louky, které bude rytmizovat například „já-jsem-mra-ve-nec“. Opět vybere nějakého kamaráda, který bude pokračovat stejným způsobem. Snažíme se, aby se všechny děti v rolích vystřídalaly.

Pamatuj si kamaráda: Děti říkají názvy s jarní tematikou: Např. „já jsem Honzík mravenec“. Dítě po jeho pravé ruce řekne „Honzík je mravenec a já jsem Terežka

sněženka. Další dítě „Terezka je sněženka a já jsem Pepík pampeliška“ Hra končí, když se všichni vystřídají.

4.Dítě a společnost

Návštěva jarní louky v místě bydliště dětí: S dětmi se vydáme na průzkum jarní louky v okolí mateřské školy. Budeme se snažit prohloubit si znalosti, které jsme získaly při hrách ve třídě i na zahradě, ponese se s sebou lupy, abychom mohli pozorovat život na louce z blízka. Bude vyvinuta snaha o motivaci dětí k dalšímu poznávání a slušnému chování v přírodě.

- ***Hra na mravence a mraveniště:*** Děti se rozdělí na dvě skupiny mravenečků a budou sbírat přírodní materiály k vytvoření co možná největšího mraveniště. Po skončení jejich práce ukážou a představí své mraveniště ostatním mravenečkům – případně budeme diskutovat, z čeho všeho si mravenečci skutečně staví svá mraveniště a co použily děti.
- ***Hra na vědce:*** Děti budou rozděleny do vědeckých skupin a každá skupina bude pomocí lup hledat známé broučky a kytičky. Každá skupina by měla mít svého vedoucího mise/učitelku, která bude vědeckou výpravu koordinovat.
- ***Poznávání:*** Ukážeme dětem obrázky rostlin a hmyzu, které jsme používali při povídání o jarní louce ve třídě a děti budou tyto rostliny a hmyz hledat.

5 Dítě a svět

Klub: Ukážeme si hmyz, který nežije v Čechách. Děti uvidí skelet sklípkanu, velké motýly, kteří u nás nežijí a na glóbusu si ukážeme, kde bychom je mohli najít. Děti budou mít možnost přijít na to, jaký hmyz žije v jiných zemích na základě obrázků.

4.2 NA STATKU

Věk: 4 až 5 let

Doba: jaro

Doba trvání: 14 dní

Místo: třída, obec Hranice

Počet dětí: do 25

Pomůcky: encyklopedie, papír, pastelky, lepidlo, barevné papíry, knížky, CD se zvuky zvířat, globus, míčky, obrázky, hudební nástroje

Cíle:

- všímání si zajímavostí života na statku
- seznamování s životem a zvířaty na statku
- dozvědět se čím jsou nám chovná zvířata prospěšná
- rozvoj a podpora pozitivního vztahu k přírodě
- rozvíjet věku přiměřené jazykové dovednosti
- rozvíjet a užívat všechny smysly
- rozvíjet pozornost a vytrvalost, tvořivost, verbální i neverbální vyjadřování (pohybové, hudební, výtvarné)
- zkusit si práci farmáře
- vést k pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
- vytvořit povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí;
- rozvíjet respekt a přizpůsobivost ve vztahu k druhému
- rozlišování charakteristických rysů zvířat domácích, hospodářských a lesních, jejich významu a užitku
- seznámení s chovem domácích zvířat a jejich užitkem pro člověka

ČINNOSTI (vzdělávací nabídka):

1.Dítě a jeho tělo

Zvířátka za plotem: stříhání papíru dle vyznačené linie (stříháme plot) a jeho opětovné složení a nalepení na obrázek s domácími zvířaty

Skládání puzzle na téma domácí zvířata – procvičujeme jemnou motoriku

Práce s pracovními listy:

- omalovánky domácích zvířat
- hledání stejných párů obrázků živočichů
- orientace prostoru - správné pojmenování pomocí předložek v, před, vedle, do, na, pod, za (námět Pejsek a bouda)
- určování zvířecích stop
- přiřazování živočicha k potravě, kterou se živí
- správné určení a pojmenování mláděte daného živočicha
- Vybarvování obrázku s cílem nepřetahovat

Všechno lítá, co peří má - upevňování pojmenování pro domácí zvířata

Na domácí zvířátka - děti znázorňují pohybem a zvukem zvíře z obrázku

Hledám svou maminku - děti mají rozdané obrázky s domácími zvířaty, na slova „hledej svou maminku" vydávají zvuky daného zvířete a seskupují se do skupin

Sbíráme vajíčka - děti mají dvě vařečky a pomocí nich nosí míčky představující vajíčka do určené ošatky

2. Dítě a jeho psychika:

2a. Jazyk a řeč:

Klub – povídání o statku, jaká zvířata na něm žijí, k čemu jsou nám užitečná, jak se o ně staráme?

Básnička: Na statku

Na dvorečku, tam je věci!
To je velká krása přeci!
Káčátko se brouzdá travou,
koníček, zas vrtí hlavou.
Kohoutek se dívá z plotu,
jak štěňátko kouše botu.
Máma, kvočna kropenatá,
obchází, ta velká vrata.
Copak, se tam asi stalo?
Kuřátko se zatoulalo.
Králík bílý v dolíčku,
chroupá čerstvou mrkvičku.

Zpívání písničky „Strýček Donald farmu měl“ + ukazování obrázků domácích zvířat, zpívání známých písniček „Skákal pes“, „Kočka leze dírou“ atp.

Práce s pracovními listy:

- hledání stejných párů obrázků živočichů
- přiřazování živočicha k potravě, kterou se živí
- správné určení a pojmenování mláděte daného živočicha

Artefietika - *Zvířátko, které mám rád* - kresbou zachycujeme pocity a sny; z knihy

Rytmizace - tvoření zdobnělin a rytmizace tleskáním slov (slepice - slepička)

2b. Poznávací schopnosti, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Skládání puzzle: téma domácí zvířata

Audio: Poznávání zvukových projevů zvířat na CD

Promítání: Vítej na farmě

Artefletika - Zvířátko, které mám rád - kresbou zachycujeme pocity a sny; z knihy

Přirovnávání - charakteristika zvířat:

Mlaská u jídla jako... prasátko

Chodí zmoklá jako... slepice

Drápe jako... kočka

Ten je silný jako... kůň

Rytmizace - Tvoření zdobnělin a rytmizace tleskáním slov (slepice - slepička)

Tvary: seznamování se s geometrickými tvary - *Zvířecí dům*

Práce s pracovními listy:

- omalovánky domácích zvířat
- hledání stejných párů obrázků živočichů
- určování zvířecích stop
- přiřazování živočicha k potravě, kterou se živí
- správné určení a pojmenování mláďete daného živočicha
- Vybarvování obrázku s cílem nepřetahovat

Na domácí zvířátka - děti znázorňují pohybem a zvukem zvíře z obrázku

Hledám svou maminku - děti mají rozdané obrázky s domácími zvířaty, na slova „hledej svou maminku“ vydávají zvuky daného zvířete a seskupují se do skupin

2c. Sebepojetí, city, vůle

Dvojice obrázků - Kde zvířátka žijí – děti dostanou párové kartičky, každé dítě jednu a musí se najít tak, že dítě, které má obrázek se zvířetem, dělá zvuky jako dané zvíře a dítě, které má domeček, jej musí najít

Práce s pracovními listy:

- omalovánky domácích zvířat
- hledání stejných párů obrázků živočichů

- správné určení a pojmenování mláděte daného živočicha
- Vybarvování obrázku s cílem nepřetahovat

Představa: kdybych byl domácí zvíře, které bych byl a proč?

3. Dítě a ten druhý:

Dvojice obrázků - Kde zvířátka bydlí – děti dostanou párové kartičky, každé dítě jednu a musí se najít tak, že dítě, které má obrázek se zvířetem dělá zvuky jako to zvíře a dítě, které má domeček jej musí najít

Hledám svou maminku - děti mají rozdané obrázky s domácími zvířaty, na slova „hledej svou maminku“ vydávají zvuky daného zvířete a seskupují se do skupin

4. Dítě a společnost:

Exkurze do obce Hranice na farmu: S dětmi se vydáme do obce Hranice, kde budou moci zblízka poznat, jak to chodí na farmě. Setkají se s domácími zvířaty, budou si je moci pohladit, nakrmit je, popřípadě se svézt na koni.

- **Co nám dává kráva? Koza?:** Děti budou mít příležitost vidět, jak se dojí krávy a kozy, budou si moci zkusit dojit.
- **Jedeme, jedeme:** Děti si budou moci prohlédnout traktory, posedět v nich, poslechnout si, jak jsou hlasité, když jsou nastartované. Dále se seznámíme i s dalšími stroji, které jsou na farmě nezbytností.

5. Dítě a svět

Klub: Povídáme si s dětmi, jaká domácí zvířata, která známe, chovají lidé i v jiných zemích, např. za mořem, používáme globus, encyklopedii

Výlet do obce Hranice: Děti uvidí práci farmářů a samy si mohou vyzkoušet péči o domácí zvířata. Důležitou součástí tohoto výletů je bezprostřední kontakt se zvířaty.

4.3 V LESE

Věk:	4 až 5 let
Doba:	podzim/zima
Doba trvání:	14 dní
Místo:	třída, zahrada, louka
Počet dětí:	do 25
Pomůcky:	Lepidlo, papír, pastelky, temperové barvy, krepový papír, obrázky, encyklopedie, CD se zvuky lesa, přírodniny, grafomotorické listy

CÍLE:

- pochopení významu lesa pro člověka
- probudit v dětech úctu k lesu a přírodě obecně
- pojmenování stromů a jejich částí
- rozlišení listnatých a jehličnatých stromů
- seznámení s lesními zvířaty a jejich způsobem života
- rozvoj pozitivního vztahu k přírodě
- rozvíjet vyjadřovací schopnosti
- rozvíjet a užívat všechny smysly;
- rozvíjet pozornost, tvořivost, verbální i neverbální vyjadřování (pohybové, hudební, výtvarné);
- přiblížit dětem lesní přírodu vlastním zkoumáním, objevováním a tvořením
- vytváření správných návyků při chování v lese
- rozvíjet respekt a přizpůsobivost ve vztahu k druhému
- rozvíjet smysl pro spolupráci

ČINNOSTI (vzdělávací nabídka):

1.Dítě a jeho tělo

Pohybová hra „Lesní slalom“ – učitelka představuje mámu Zaječici, která svá mláďata učí, jak utéct před liškou. Ukazuje dětem trasu, kterou budou utíkat a děti ji zopakují. Přeskočit pařez, oběhnout strom, vyhnout se jinému stromu...Děti napodobují pohyby dle učitelky. Výběr lesa s hustě rostlými stromy.

Pohybová hra „Sejdeme se v lese“ - učitelka určí strom, pařez nebo rostlinu, u které se děti mají sejít. Děti vyhledají určené místo a do daného limitu se u něj sejdou.

Pohybová hra „Ušáci“ vybereme 1 dítě, ostatní děti se rozptýlí po třídě a sednou si do „tureckého sedu“. Na hůlky vyťukáváme rytmus a říkáme: „Na poli jsou hlávky zelí, za každou z nich ušák sedí, hledej nás, mnoho nás, kterého si vyhledáš?“. Za rytmu říkanky běhá určené dítě mezi sedícími dětmi, na slovo „vyhledáš?“, pohladí některé ze sedících dětí, to vyskočí a hra se opakuje, dokud neběhají po třídě všechny děti. Když už nesedí žádné děti, říkanka se změní: „Ty ušáku, buď v pozoru, myslivec je na obzoru, pes Huňáč, chytí nás, už se střílí pif, puf, bác!“. Za rytmu této říkanky pobíhají všechny děti volně v označeném prostoru. Na slova „pif, puf, bác!“ si děti kleknou na paty, hluboký předklon, čelo na kolena (schovaný ušák).

Pohybová hra „Hon na zajíce“ Na podzim se vydávají myslivci na hon. Loví zajíce, bažanty, lišky, kance a srnky. Pomáhají jim tzv. honci, kteří v řadě postupují lesem, nahání a plaší zvěř tak, aby se vydala na úprk směrem k myslivcům připraveným střílet. Myslivci se po celý rok o zvířata starají a na podzim regulují počty zvěře ve svém revíru (honitbě) lovem (dětem se vysvětlí pro ně neznámá slova – hon, honci, regulují, revír).

Dramatizace: Boudo, budko.

Pohybová hra: *Jezinka chce chytit Smolíčka*

Pantomima: Pohyby lesních zvířat – děti předvádí skoky veverky, chůzi medvěda apod. ostatní se snaží uhodnout, které zvířátko předvádí

Rytmizace: Pomocí dřívěk, tleskání, bubnování atp. nacházíme rytmus ve slovech (ky-tič-ka, včel-ka).

2. Dítě a jeho psychika:

2a. Jazyk a řeč:

Klub – Diskuse o lese, o lesních zvířátech. Jaká zvířátka děti znají? Potkali nějaké při procházce v lese? Čím se zvířátka živí? Jak pomáhají myslivci zvířátkům v zimě, aby přežila? **Co se děje v lese, když:** Fouká vítr? Hoří? Prší? Mrzne? Je v něm mnoho odpadků? Se v něm vykácí mnoho stromů?

Práce s obrazem: Děti se snaží najít na obrázku tématické obrázky z prostředí lesa

Dramatizace příběhu: Příběh o stromu, který chtěl mít nohy.

Hádanky:

Nikomu nic neušije,
Sám je bosý bez šatů a bosý
Ačkoli vždy jehelníček plný nosí

Má sto jehel, žádnou nit.
Umí dupat, ne však šít.
Kdo je to?

Rytmizace a vytváření zdobnělin (liška – lištička, strom- stromeček, medvěd - medvídek)

Zpěv písničky: Sedí liška pod dubem , Šly panenky silnicí, V lese na jehličí, doprovod s kytarou

2b. Poznávací schopnosti, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Využití obrázků: Děti mají k dispozici situační obrázky na téma: Smolíčkovi v lese a sestavují příběh podle posloupnosti. Obrázky představují chování člověka v lese. Jejich přeskupením vznikne jiný příběh.

Grafomotorické cvičení – jak skákal zajíček - vlnky

Hra na tělo

Ve spadaném listí v trávě
Běhá ježek s ježčaty

Záda jako jehelníček
Na bříšku je nahatý

Nosí kabát chlupatý,
tančí po dvou jako ty,
hlavou do stran kymácí,
nepokazí legraci.

Červeně mu svítí hlava.
Ťuky, ťuky, ťuk,
telegramy vyklepává
na stoletý dub.
Pozor! Důležitá zpráva:
dřevo, které postonává,
slavný doktor bez řeči
proklepe a vyléčí.

Výtvarná činnost: Výroba ježka z papíru, frotáž listů, stavění domečku – z dostupných přírodnin.

Zpěv: Zpívání písniček za doprovodu hudebních nástrojů + učení se nové písničky

Procvičování geometrických tvarů – kola

Pod lupou – pozorujeme chroustíky letní, mravence, berušky, trávu a kytičky

Sázíme semínka – děti si samy připraví kelímek s buničinou a společně semínka zasadíme – děti pochopí princip růstu rostlin

Smyslové vnímání - vaříme z bylinek: natrháme si s dětmi bylinky na zahradě a uvaříme si z nich čaje, očicháváme, ochutnáváme a povídáme si o našich prožitcích.

2c. Sebepojetí, city, vůle

Klub: Povídání s dětmi o tom, jak se cítil Smolíček, když ho Jezinky odnesly a když ho jelen zachránil. Jak vnímají děti Jezinku? Vyjádření postavy svým tělem, gesty, mimikou. Jak se zachováš, když tě někdo cizí osloví? Na co si je třeba dávat pozor?

Smyslové vnímání - hmat: odlišnosti vnímání jehličí a listů, kůry stromů

Sluch: zpěv ptáků a ticho v lese

Spolupráce: Představujeme strom. Děti jsou rozděleny na část představující větve, kmen, kořeny a listy.

Zpívání písničky

Klub: Rozhovor o smutku a radosti: Příběh o stromu, který chtěl mít nohy. Poznávání lesních stromů. Čím nakrmíš lesní zvěř v zimě?

3. Dítě a ten druhý:

Zpívání písničky „Mája“ a společné hraní na hudební nástroje – na jarní louce se sešlo mnoho broučků a chtějí zahrát písničku pro pilnou včeličku (půjčujeme si nástroje, každý se projevuje dle svého naturelu).

Společná práce – vytváříme jarní louku: každé dítě si vykreslí prstovými barvami svého broučka a kytičku, rozbalíme zelený krepový papír a po vykreslení a vystřížení děti budou své kytičky a broučky lepit na zelenou louku (krepový papír). Posléze si budeme o broučcích opět povídat, pojmenujeme je, stejně jako kytičky a vystavím si louku ve třídě.

4. Dítě a společnost:

Návštěva lesa v blízkosti MŠ

Poznávací soutěže na téma Les – organizace stanovišť s otázkami (níže uvedené)

- Poznávání lesní zvěře a ptactva
- Poznávání lesních stromů
- Čím nakrmíš lesní zvěř v zimě?
- Přiřaď správný obrázek – přiřazování obrázků se stromy k jejich plodům

- Střílení na terč - myslivec

5. Dítě a svět

Výlet do lesa

Na konci tohoto tematického celku bude uskutečněn výlet do lesa ke krmelci a k posedu. Budeme vnímat les, jeho vůni, vlhkost a rozmanitost. Vezmeme s sebou žaludy a kaštiny. Výlet bude zakončen poznávací soutěží, která měla být umístěna do prostředí lesa, ale vzhledem k nedostatečnému počtu pedagogického personálu a bezpečnosti dětí se uskuteční na zahradě mateřské školy.

4.4 RYBIČKY, RYBIČKY

Věk:	4 až 5 let
Doba:	podzim
Doba trvání:	14 dní
Místo:	třída, výlov rybníku
Počet dětí:	do 25
Pomůcky:	Papír, temperové barvy, štětce, pastelky, omalovánky, encyklopedie, krepový papír, magnety, dřevěné tyčky, grafomotorické listy

Cíle:

- seznámit děti s životem v rybnících a kolem rybníků
- dozvědět se jaké u nás žijí sladkovodní ryby
- dozvědět se čím se ryby živí
- rozvoj a podpora pozitivního vztahu k přírodě
- rozvíjet věku přiměřené jazykové dovednosti
- rozvíjet a užívat všechny smysly
- rozvíjet pozornost a vytrvalost, tvořivost, verbální i neverbální vyjadřování (pohybové, hudební, výtvarné)
- vidět výlov
- vést k pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
- vytvořit povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí;
- rozvíjet respekt a přizpůsobivost ve vztahu k druhému

ČINNOSTI (vzdělávací nabídka):

1.Dítě a jeho tělo

Chytání rybiček - papírové rybky s kancelářskou sponkou, prut, na jehož konci je zavěšen magnet

Jemná motorika: Vytváření ryb z obtisku ruky a dokreslení výkresů

Pohybová hra "Na rybičky a rybáře" - honička s pravidly – učíme se udělat lidskou síť, po pochopení pravidel si budeme říkat i jaké ryby chytáme (kapr, bělička, sumec...)

Píseň s pohybem - pohybová improvizace na předem známou píseň „Rybička maličká“, chlapci budou chytat na udičku děvčata/rybičky

Cvičení – jsme ryby, plaveme v rybníku, máme ploutve, komunikujeme bez řeči – uvolnění ramenního kloubu, protažení, správné držení těla

Pohybová básnička:

Malý vodník Česílko,
Zapomněl zhasnout světýlko,
Všechny rybky v rybníku,
Neměly chvilku odpočinku.
Unavené ráno byly,
Ani ploutvičky si neomyly.

2. Dítě a jeho psychika:

2a. Jazyk a řeč:

Počítání rybiček v rybníčku (do deseti) - přiřazení číslice odpovídajícímu počtu rybiček

Píseň s pohybem – zpíváme novou písničku, tancujeme na ní „Rybička maličká“

Pohybová básnička:

Malý vodník Česílko
Zapomněl zhasnout světýlko
Všechny rybky v rybníku

Neměly chvílku odpočinku
Unavené ráno byly
Ani ploutvičky si neomyly

Klub: povídání o životě v rybníce a kolem rybníka, děti povídají vlastní postřehy, zážitky. Povídání o tom, čím se ryby živí, jak dýchají, co dělají v zimě atp.

Obrázky: Ukazování a poznávání základních ryb

2b. Poznávací schopnosti, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Počítání rybiček v rybníčku (do deseti) - přiřazení číslice odpovídajícímu počtu rybiček

Experiment - skupenství vody - voda, led, sníh; - vypařování slané vody z nádoby, která je umístěna v teplé místnosti (vanička s vodou, misky)

Píseň s pohybem - pohybová improvizace na předem známou píseň „Rybička maličká“, chlapečci budou chytat na udičku děvčata/rybičky

Cvičení – jsme ryby, plaveme v rybníku, máme ploutve, komunikujeme bez řeči – uvolnění ramenního kloubu, protažení, správné držení těla

Jemná motorika: Vytváření ryb z obtisku ruky a dokreslení výkresů

Poznávání obrázků - druhy ryb

2c. Sebepojetí, city, vůle

Píseň s pohybem - pohybová improvizace na předem známou píseň

Klub: Povídání o rybolovu, jak se ryby cítí a zda cítí bolest (pokud se na to děti budou ptát)

Společný projekt: vytváříme rybník plný ryb – děti malují ryby, vystřihují, lepí je do společného rybníka

3. Dítě a ten druhý:

Pohybová hra "Na rybičky a rybáře" - honička s pravidly

Společný projekt: vytváříme rybník plný ryb – děti malují ryby, vystřihují, lepí je do společného rybníka

Klub: jakákoli diskuse v klubu je důležitá pro učení se tolerance mezi sebou, učení se naslouchání apod.

Píseň s pohybem - pohybová improvizace na předem známou píseň „Rybička maličká“, chlapeci budou chytat na udičku děvčata/rybičky

4. Dítě a společnost:

Vycházka k rybníku:

- pozorování rostlin a drobných živočichů na souši i ve vodě;
- práce s lupou, zvětšovací sklem;
- pozorování pohybu vody;
- naslouchání šumění rákosí;
- sbírání rostlin a přírodnin.

Výlet na výlev:

Dne 21. 11. 2012 je naplánován výlet na výlov rybníka Svět. Součástí výletu je exkurze na sádkách a v prodejně ryb. Průběh výlovu a jeho jednotlivé činnosti bude provázet třeboňský porybný, který dětem objasní hospodářský význam chovu ryb. Děti si zopakují pojmy, které se objevily v tematických celcích. Budou mít možnost vidět živé ryby a udělat si tak představu o jejich vzhledu a velikosti a odvážnější i o jejich teplotě, kůži atp.

5. Dítě a svět

Klub: Můžeme žít bez vody? Co vodu znečišťuje? Jak vodou šetřit a proč? Je někde na světě málo vody?

5 DISKUSE

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda připravené tematické celky zaměřené na prožitkové učení, jejichž součástí jsou přírodovědné vycházky do přírody, budou efektivním způsobem seznamování dětí s přírodou.

Důležitou součástí tematického celku jsou vycházky do přírody, protože děti jsou schopny lépe pochopit a využít nabyté informace získané výukou ve třídě.

5.1 PŘÍRODOVĚDNÝ VÝLET Z TEMATICKÉHO CELKU „JARNÍ LOUKA“

Cílem přírodovědné vycházky byla v té době ještě neobsazená chatová oblast v Chlumu u Třeboně, která se nachází u rybníka Hamr. Vycházka byla naplánována na dvě hodiny, aby děti měly možnost využít během cesty poznatky získané během činností v tematickém celku Jarní louka.

Cestou děti pojmenovávaly stromy a rostliny, ptáky i hmyz, které měly možnost potkat. U stromů se děti zastavovaly a porovnávaly povrch kůry na stromech. Kůra stromů byla přirovnávána k lidské kůži. Mezi dětmi probíhala debata o významu kůry chránící stromy, stejně tak jako kůže chrání naše těla. Před čím? Před ohněm, hmyzem i lidmi, kteří je mohou poškodit. Dále děti byly dotazovány na to, z jakých částí je tvořen strom. Děti jmenovaly kořen, kmen, větve, korunu, listy nebo jehličí. Po té děti se zavázanýma očima odhadovaly, zda se jedná o kůru břízy či dubu. Překvapivě většina dětí určila správně kůru břízy.

Děti se uvolnily hrou na stromové skřítky, kde si každé dítě před nebezpečím našlo svůj domov, svůj strom. Každý skřítek mohl mít jen jeden strom. Když stálo každé z dětí u svého stromu, byly jim rozdány papíry a voskovky a děti přiložily papír na strom a vytvářely obraz kůry.

Na okraji louky si děti všimly chroustů obecných poletujících kolem květin a opatrně je chytily do dlaní, aby si je mohly lépe prohlédnout. Pak je opatrně pustily na svobodu.

Děti si všimly, že na louce roste jitrocel, o kterém jsme si povídali a měly dovoleno několik rostlin utrhnout, abychom je mohli použít na výtvarnou práci. Kromě jitrocele sbíraly děti listy smetanky lékařské, hluchavku a mnoho dalších rostlin, a s pomocí odborné literatury určovaly rostliny, které objevily.

Hra na lesní mravence poskytla dětem dostatek prostoru pro samostatné tvoření a objevování. Děti byly rozděleny do několika skupin a stavěly mraveniště z dostupných přírodnin. Cílem této hry byla prohlídka ostatních mravenišť a určování předmětů, které do mraveniště nepatří.

Děti odházely víčka od pet lahví, kameny a papírky. Několik z dětí navrhovalo odpadky posbírat a odnést je do košů. Na závěr dne byl zapálen táborový oheň a děti měly možnost opéct si vuřty a brambory.

Otázky:

1. Najdeme na louce rostliny, které se můžeme jíst nebo si z nich něco uvařit?
2. Víš, co je to za rostlinku a k čemu se používá? Dětem byl ukázán jitrocel.
3. Víš, co je to kůra?

Odpovědi 10 respondentů před přírodovědnou vycházkou Jarní louka			
	Děti rozumí otázce a odpovídají správně	Děti rozumí otázce, ale nepamatují si pojmy	Děti nerozumí otázce
Otázka č. 1	2	2	6
Otázka č. 2	2	5	3
Otázka č. 3	2	3	5

Odpovědi 10 respondentů po přírodovědné vycházce Jarní louka			
	Děti rozumí otázce a odpovídají správně	Děti rozumí otázce ale nepamatují si pojmy.	Děti nerozumí otázce
Otázka č. 1	7	3	0
Otázka č. 2	5	2	3
Otázka č. 3	6	2	2

Zde byly odpovědi dětí jasnější, po přírodovědné vycházce si lépe vybavovaly vzhled a vůni rostlin. Za správnou odpověď byla považována také „trocel“ místo jitrocel a kůra stromů jako kůže stromů.

5.2 PŘÍRODOVĚDNÁ EXKURZE Z TEMATICKÉHO CELKU „NA STATKU“

Na konci tohoto tematického celku Na statku byl naplánována a zrealizována přírodovědná exkurze do obce Hranice. Přijely všechny děti a pedagogové. Tato volba byla motivována prostředím, kde díky skutečnosti, že tato oblast patří do oblasti převážně zemědělské a je tedy možné vidět na malém území poměrně mnoho domácích zvířat a vše kolem zemědělství. Stroje, traktory, dojírnu apod. „exkurzi do světa domácích zvířat“.

Děti byly nadšené. Díky ochotě farmářů, viděly děti všechna domácí zvířata, která se nacházela v Hranicích. Děti sbíraly vejce, dojily kozu (spíše se o to některé pokusily), krmily králíky, kachny, slepice, husy i poštovní holuby, ale také koně, ovce, krávy a lamy. Také si mohly pohladit všechna zvířata. Za svoji práci a snahu se mohly děti projet traktorem. Vyzkoušely jich během dne několik. Zejména chlapci byli radostí bez sebe, když přebíhali z traktoru do traktoru a zjišťovaly, jak se traktor řídí. Takto nezůstaly ladem ani zemědělské stroje. Děti se od farmářů dozvěděly vše, co se týkalo chovu, krmení a užitku zvířat a ochutnaly med i čerstvé mléko od krav.

Spontánně hovořily a porovnávaly nově získané informace. Některé z nich komentovalo jemná peříčka kuřátek a hrubší peří housat, jiné se divilo, jak mohou být krávy při jejich velikosti tak hbité, když si vzpomnělo na skotačící dobytek na pastvě. Většina z nich si všímala rozdílů mezi jednotlivými plemeny. Děti pochopily, že hovězí dobytek se liší plemenem, které se chová buď pro maso, nebo pro mléko. Díky odlišnému vzhledu různých druhů zvířat, například kachny domácí a čírky červenotemenné nebo odlišných druhů plemen ovcí a krav, si děti uvědomily, že některá zvířata se chovají pro užitek člověku a některá pro krásu a radost z nich samých.

Otázky:

1. Čím se živí krávy?
2. Jak se jmenuje mládě koně?
3. Jak jsou nám užitečné krávy, co nám dávají?

Odpovědi 10 respondentů před přírodovědnou exkurzí – Na statku			
	Děti rozumí otázce a odpovídají správně	Děti rozumí otázce ale nepamatují si pojmy.	Děti nerozumí otázce
Otázka č. 1	3	3	6
Otázka č. 2	2	1	7
Otázka č. 3	1	4	5

Odpovědi 10 respondentů po přírodovědné exkurzi – Na statku			
	Děti rozumí otázce a odpovídají správně	Děti rozumí otázce ale nepamatují si pojmy.	Děti nerozumí otázce
Otázka č. 1	7	3	0
Otázka č. 2	5	3	2
Otázka č. 3	7	3	0

Z odpovědí dětí bylo patrné, že si více zapamatovaly z přímého kontaktu se zvířaty a měly povědomí nejen o zvířatech, ale i o jejich chovu.

5.3 PŘÍRODOVĚDNÁ VYCHÁZKA Z TEMATICKÉHO CELKU „V LESE“

Na konci tematického celku V lese jsme proběhla přírodovědná vycházka do lesa. Děti s sebou nesly kaštiny a žaludy, které sbíraly po celý rok.

Cestou do lesa si děti všimaly spadaného listí, pojmenovávaly stromy, které poznaly a komentovaly vůni lesa, která jim připomínala déšť a houby. Pozorovaly jsme různé druhy mechů a malé stromky jehličnanů, o jejichž růstu ze semínka šišek hovořili.

Do výletu byly zařazeny i pohybové a hmatové hry, kde si děti oživily pojmy s lesní tematikou. Na stromech poskakovaly sýkorky a děti litovaly, že pro ně nemají žádnou potravu. Bylo dohodnuto, že sýkorkám vytvoříme krmení z loje, zrní a ovesných vloček. Pak byla zastávka u krmelce. Hrou na otázky a odpovědi byl dětem objasněn původ slova krmelce a jeho význam. Děti navrhly vyskládat žaludy a kaštiny, kolem krmelce a vytvořily z nich dvě dlouhé řady. Cestou na posed děti přemýšlely, čím by zvířátka v zimě ještě krmily. Napadly je brambory, mrkev, sůl, seno a zrní. Také je zajímalo, kam by bylo možné krmení umístit, aby se na všechny dostalo. Další zastávka byla u posedu. Mnoho dětí neznalo termín „posed“, ale některé děti věděly, že slouží pro myslivce, kteří využívají výšku posedu k pozorování lesní zvěře. Děti si všimly zbytků poházené kukuřice a hádaly pro koho jsou určeny. Nedaleko posedu vylétli bažanti. Po té měly možnost vidět několik zajíců. Cestou do mateřské školy děti diskutovaly o životě v lese.

Poznávací soutěž:

Na druhý den byly připraveny stanoviště s poznávací tematikou. Děti obdržely kartičky, na které po splnění úkolů dostávaly razítka. Kartičky byly vyrobeny tak, aby děti nezapomněly, které stanoviště již absolvovaly.

Poznávání lesní zvěře: Na velké tabuli byly připevněny obrázky lesní zvěře a ptactva. Děti je měly pojmenovat.

Poznávání lesních stromů: Na tomto stanovišti byly připraveny větvičky stromů, listnaté i jehličnaté a jako pomůcku také obrázky se stromy. Například dub, buk, smrk, jedle, ale i kaštan.

Čím nakrmíš zvířátko? Na tomto stanovišti měly děti k dispozici obrázky různých lesních zvířat, ke kterým přiřazovaly zrní, kaštiny, žaludy, mrkev, kukuřici, lískové ořechy apod.

Přiřad' správný obrázek: Přiřazování plodů ke stromům.

Střílení na terč: Střílení pěnovým míčkem na vyznačený terč.

Otázky:

1. Je smrk jehličnatý nebo listnatý?
2. Čím se živí divoká prasata?
3. Co je to krmelec?

Odpovědi 10 respondentů před přírodovědnou vycházkou V lese			
	Děti rozumí otázce a odpovídají správně	Děti rozumí otázce ale nepamatují si pojmy.	Děti nerozumí otázce
Otázka č. 1	2	3	5
Otázka č. 2	5	4	1
Otázka č. 3	1	4	6

Odpovědi 10 respondentů po přírodovědné vycházce V lese			
	Děti rozumí otázce a odpovídají správně	Děti rozumí otázce ale nepamatují si pojmy.	Děti nerozumí otázce
Otázka č. 1	7	3	0
Otázka č. 2	9	1	0
Otázka č. 3	7	2	1

Stejně jako u předchozích rozhovorů bylo akceptovány odpovědi opisující význam slova. Důležité bylo, aby se děti vybavily obraz daného pojmu a dokázaly si rozpomenout na zážitky z lesa a propojit je s již nabytými znalostmi.

5.4 PŘÍRODOVĚDNÁ EXKURZE Z TEMATICKÉHO CELKU „RYBIČKY, RYBIČKY“

Koncem listopadu byla naplánována exkurze do města Třeboň na výlov rybníka Svět. Nejdříve byly navštíveny sádky s rybami, kde dětem porybný ukázal, které ryby jsou právě v prodeji, a některé druhy ryb dětem vylovil a ukázal.

Na výlovu děti měly možnost sejít na kraj rybníka a z bezpečné vzdálenosti pozorovat činnost rybářů při výlovu. Viděly, jak rybáři ryby nosí, třídí do kádí a po té nakládají do aut, která je odváží na sádky. Porybný ukazoval dětem všechny ryby, které se právě nacházely v sítích a byly tříděny. Ke každé přinesené rybě připojil základní informace i zajímavosti a děti si mohly ryby osahat i prohlédnout zblízka.

Děti se dozvěděly o životě ryb, o existenci kapra šupinatého, ale také kapra lysce se šupinami jen na některých místech a kapra hladkého, který šupiny nemá. Obdivovaly velikost tolstolobika pestrého.

Na otázky dětí odpovídal porybný velmi ochotně, a tak se děti dozvěděly, že kapr má vysunovací ústa, aby se lépe dostal k potravě, tedy k drobným živočichům, které sbírá ze dna rybníku a v zimě kapr spí. Také je přikrmován zrním, na které si zvykl. Po té byly děti vyzvány, aby sdělily své dojmy z tohoto rybolovu nebo uvedly jiné zkušenosti z jiného výlovu nebo z rybaření s rodiči.

Děti si ještě cestou k autobusu vyprávěly o hladkosti kůže ryb, o vousech, které slouží pro ryby jako ruce a napodobovaly, jak kapr otevírá ústa. V autobusu jsme si rekapitulovali, co vše jsme viděli a zažili a bylo zjevné, že děti získaly mnoho zajímavých informací.

Otázky:

1. Čím se ryby živí?
2. Spí ryby?
3. Jak dýchají ryby?

Odpovědi 10 respondentů před exkurzí na výlov			
	Děti rozumí otázce a odpovídají správně.	Děti rozumí otázce ale nepamatují si pojmy.	Děti nerozumí otázce
Otázka č. 1	2	2	6
Otázka č. 2	5	5	0
Otázka č. 3	0	3	7

Odpovědi 10 respondentů po exkurzi na výlov			
	Děti rozumí otázce a odpovídají správně..	Děti rozumí otázce ale nepamatují si pojmy.	Děti nerozumí otázce
Otázka č. 1	7	3	0
Otázka č. 2	5	3	2
Otázka č. 3	4	5	1

Děti si po prožité exkurzi na výlov vybavovaly i další věci, které viděly. Slovo „žábry“ pro ně nebylo lehce zapamatovatelné, ale jako správné byly opět hodnoceny odpovědi opisující význam tohoto slova, např. rýhy na po stranách. Všechny děti si pamatovaly, že kapr spí s otevřeným a očima.

5.5 OSTATNÍ VYCHÁZKY

Ostatní krátké vycházky do přírody byly uskutečněny v rámci jednotlivých tematických bloků i mimo ně. V závislosti na počasí a na organizaci plánů v mateřské škole se autorka zúčastňovala těchto vycházek jako pozorovatel a vstupovala do aktivit dětí při poukázání na nějakou zajímavost nebo zpestření procházky hádankou či pohybovou hrou. V rámci těchto procházek, které byly součástí denního režimu, jsem si zapisovala svá pozorování.

1. Pro děti je velmi přirozený pohyb v přírodě. Uplatňují v ní svoji spontaneitu, hravost, chuť experimentovat a objevovat, tvořivost, přirozené emoce a zvědavost.
2. Díky těmto přirozeným projevům se děti snáze učí přirozeným způsobem. Při pobytu venku mají děti větší chuť objevovat, snažit se najít odpovědi na otázky, aby pochopily smysl přírody, a projevují více zájmu o dané téma, než v prostředí mateřské školy.
3. Lépe chápou a zapamatují si poznatky při prožitkovém učení, než při zprostředkovaném.

6 ZÁVĚR

Z kapitoly diskuse vyplývá, že děti si po přírodovědných vycházkách lépe pamatovaly získané zkušenosti. Při vycházkách reagovaly děti aktivněji než ve třídách při zprostředkované metodě vzdělávání.

Cíl této práce, najít způsob, jak děti naučit vnímat přírodu, za předpokladu využití metody prožitkového učení byl naplněn.

Ekologická výchova v předškolním vzdělávání praktikována formou prožitkového učení, je nejen lépe uchopitelná, ale velmi přínosná v oblasti poznávacího procesu dítěte. Prožitkové učení poskytuje dětem kromě informací o jevech a dějích vyskytujících se v přírodě, také motivaci k poznávání okolního světa individuálním způsobem a přispívá tak k přirozenému rozvoji osobnosti dítěte.

Připravené tematické celky se staly neoddělitelnou součástí vzdělávání před plánovanými vycházkami či exkurzemi a přispěly k lepšímu pochopení daného tématu.

Přesto, že děti je možné vzdělávat a vychovávat také zprostředkovanou formou, například formou her nebo výtvarných, hudebních a tělesných aktivit, je zcela zřejmé, že prožitek spolu s informacemi umocňuje proces vnímání, pochopení a následné zapamatování si daných jevů.

Dítě předškolního a mladšího školního věku vnímá okolní jevy především prostřednictvím emocí a prožitků a tento fakt je nutné zohlednit zejména v procesu vzdělávání.

7 LITERATURA

Literární zdroje:

BARWINEK, H., FELMBERG, I., PRADEL, W. *Metodika seznamování dětí s přírodou*. Praha: SPN, 1980.

Hartl, P., Hartlová, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000.

Hanuš, R., Chytilová, L. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009.

Jakrlová, J., Pelikán, J. *Ekologický slovník*. Praha: Fortuna, 2010.

Leblová, E. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012.

Petráčková, V., Kraus, J. *Velký slovník cizích slov*. Praha: Leda, 1998.

Rogers, C. R. *Způsob bytí*. Praha: Portál, 1998.

Rámcový vzdělávací program. Praha: VUP, 2004.

Ekologická výchova v mateřských školách. Pardubice: TASK klub – Ekocentrum. PALETA, 1996.

Elektronické zdroje:

CHKO Třeboňsko. [cit. 19.2.2013]. [on-line]. Dostupné na internetu: <www.treboncko.cz>.

Předškoláci [cit. 11.1.2013]. [on-line]. Dostupné na internetu: <www.predskolaci.cz>.

Vošahlíková, T. *Zahraniční zkušenosti z lesních mateřských škol a možnosti jejich vzniku v ČR*. [cit. 13.1.2013]. [on-line]. Dostupné na internetu: <www.vztahkprirode.cz>.

8 PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Fotografie z tematického celku Jarní louka (foto autorka, učitelky z MŠ Chlum u Třeboně)

Příloha č. 2 – Pracovní listy z tematického celku Jarní louka

Příloha č. 3 – Fotografie z tematického celku Na statku (foto autorka, učitelky z MŠ Chlum u Třeboně)

Příloha č. 4 – Pracovní list z tematického celku Na statku

Příloha č. 5 – Fotografie z tematického celku V lese (foto autorka, učitelky z MŠ Chlum u Třeboně)

Příloha č. 6 – fotografie z tematického celku Rybičky, rybičky (Foto autorka, učitelky z MŠ Chlum u Třeboně)

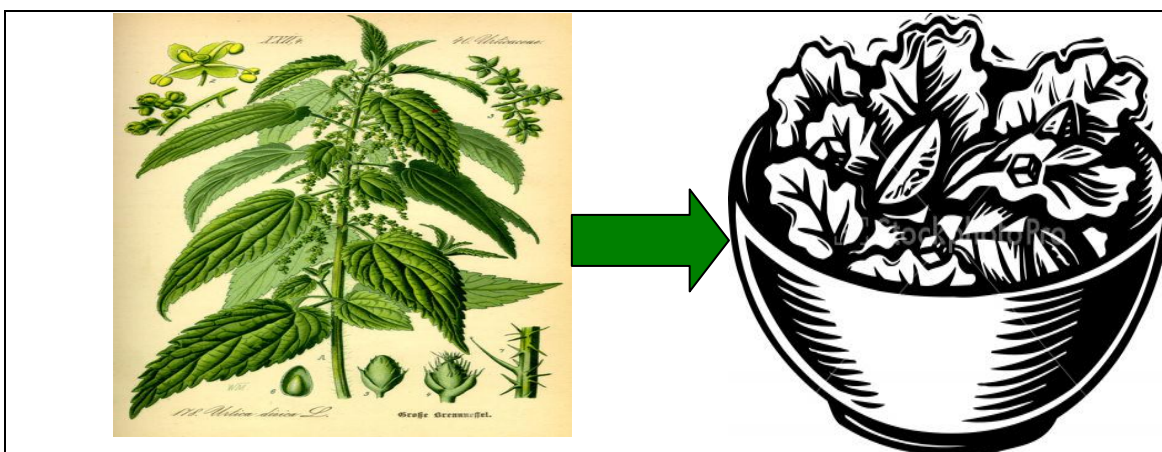
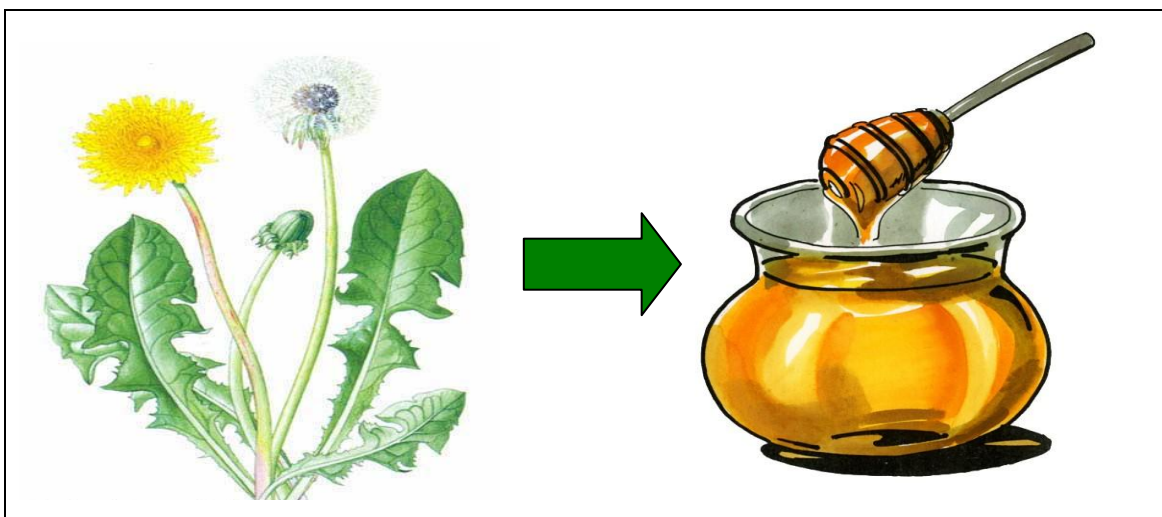
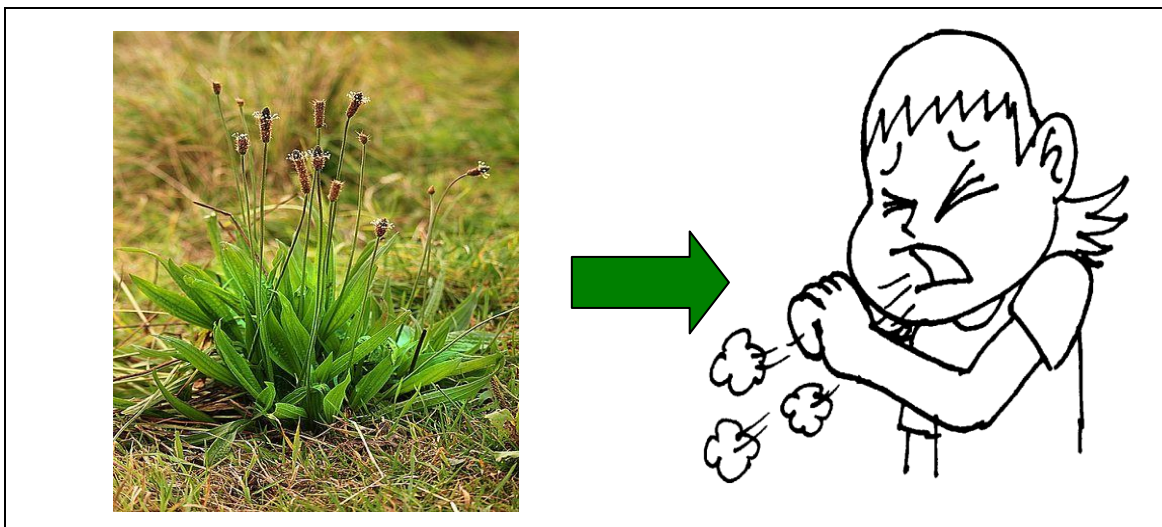
Příloha č. 1 – Fotografie z tematického celku Jarní louka

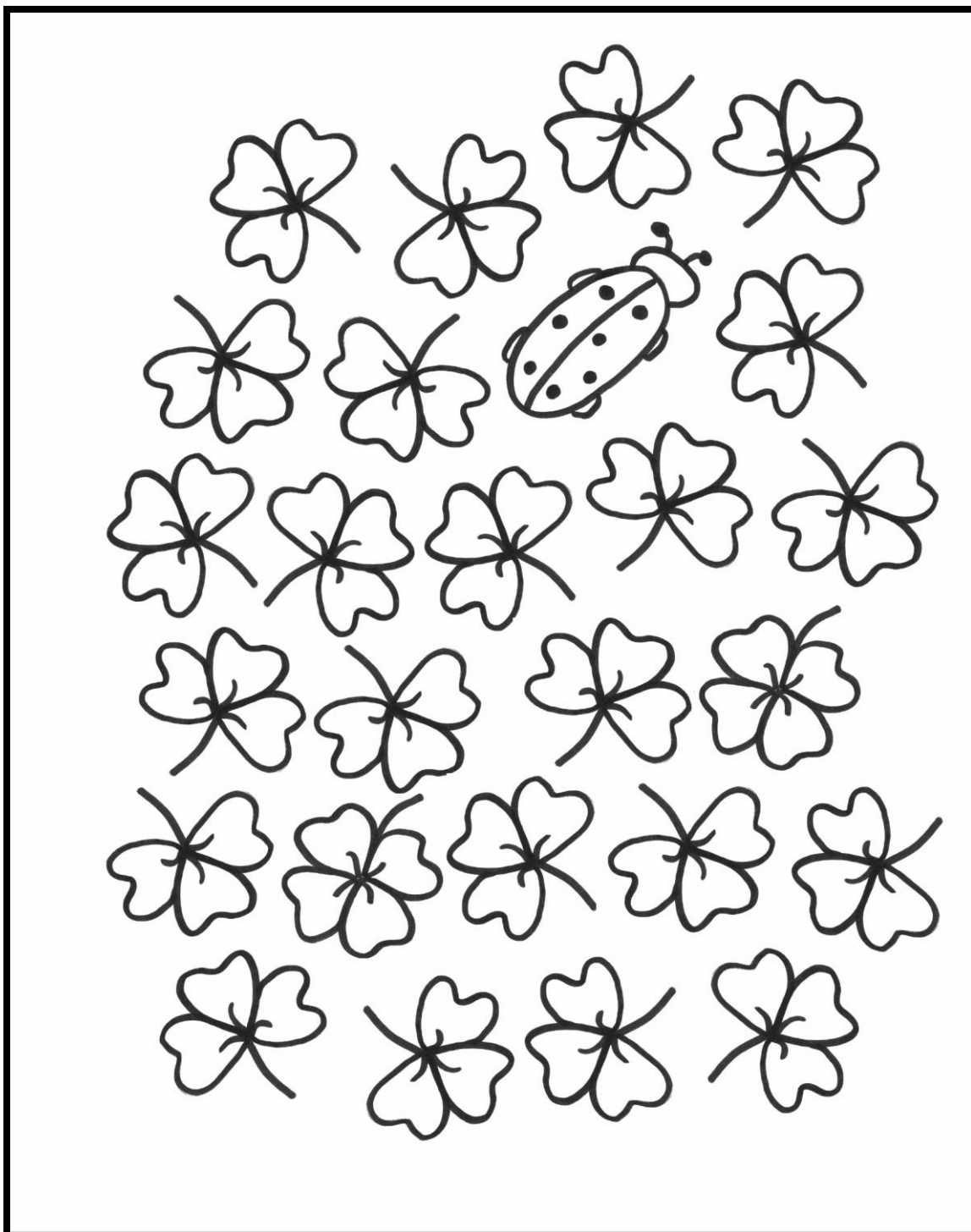

Příloha č. 2 – Pracovní listy z tematického celku Jarní louka

Na louce rostou trojlístky a čtyřlístky. Mezi nimi žijí i berušky. Trojlístky vybarvi světle zeleně, čtyřlístky tmavě zeleně a berušky červeně. Spočítej všechny berušky.

Příloha č. 3 – fotografie z tematického celku Na statku

Příloha č. 4 – pracovní list z tematického celku Na statku

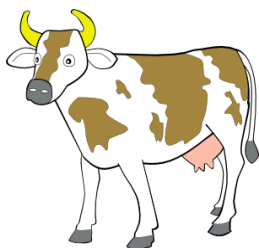
Doplňování zvuků:

PEJSEK

ŠTĚKÁ

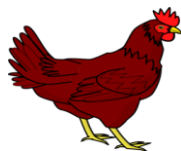
DO DALEKA

KRÁVA

BUČÍ

AŽ TO HUČÍ

SLÍPKA

KDÁKÁ

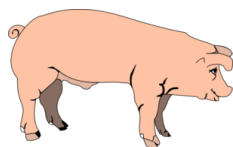
NA SEDLÁKA

OVCE

BEČÍ

OVČÍ ŘEČÍ

PRASE

KVIČÍ

JEN TO FIČÍ

KONÍK

ŘEHTÁ

SMÍCHY SKÁČE

Příloha č. 5 – fotografie z tematického celku V lese

Příloha č. 6 – fotografie z tematického celku Rybičky, rybičky

